

Закон Фельдмана

Відомому благодійнику і народному депутату від БЮТ
хочеться витратити своє життя
з найбільшим коефіцієнтом корисної дії

Розмову веде **Олена ГУТЯНСЬКА**

– Пане Олександр, це ваше третє парламентське скликання. Коли ви тільки йшли до Верховної Ради, яка у вас була мета? Що ви прагнули зробити в цій країні?

– Я глибоко переконаний, що навіть у високорозвиненій країні, навіть у найбільш процвітаючому суспільстві, навіть у золотий час, коли все скрізь відкрито і є будь-які можливості, все одно знайдеться місце для особистого виявлення, для домальовування, доопрацювання себе. Певна річ, я ніколи не думав, що саме я, моє знання законів (я – не юрист) може щось змінити. Але чітко знав інше: моя воля, моє бажання допомогти країні, допомогти рідному Харкову, який я люблю понад усе на світі, сприятимуть тому, що ці закони, написані фахівцями, буде доведено до виконання. Я знав, що потрібно змінити – саме поняття благодійності, ставлення до сім'ї, до на-

родження дітей, до старості, до ветеранів Великої Вітчизняної, перед якими маємо низько схилити голову. Цими речами я опікувався і до свого входження до Верховної Ради – багато років. І тому був переконаний, що зможу «криком» зупинити негатив, порушити відповідні питання і на законодавчому рівні довести їх позитивне вирішення до логічного завершення. Багато що мені вдалося, на численні проблеми я зміг звернути увагу колег, дещо вирішити законодавчо. Найбільше пишаюся тим, що в Україні вдалося зупинити явище, коли всі діти, від яких відмовилися або які з різних причин залишилися без батьківської опіки, потрапляли в інтернат – і це було безальтернативно. Сьогодні в нашій державі з'явилася і почала працювати альтернатива – всиновлення й створення будинків сімейного типу...

– Ви є автором базових законопроектів. Розкажіть, будь ласка, бодай про частину з них.

– Ну, наприклад, два роки тому, до 8 березня, я запропонував законопроект, у якому вперше з'явилася ідея щодо прогресивної шкали виплати матеріальної допомоги матерям із дітьми. Сам закон – гадаю, через нескінченні вибори – ухвалений так і не був, але згодом і президент, і прем'єр прийняли відповідні рішення, і мене дуже тішить, що сьогодні цю ідею втілено в життя.

Хороших законодавчих ідей багато, але через постійні політичні протистояння більшість із них ще навіть не розглядалася. Законопроект про скасування ПДВ на житлово-комунальні послуги для населення вже два роки не може дійти до голосування. Така сама доля спіткала законопроекти про боротьбу з фашизмом і расизмом, про захист прав дітей-сиріт, про уповноваженого з прав дитини і багато інших. Лише в парламенті нинішнього скликання моя команда напрацювала понад 40 проектів законів і постанов, проте на сьогодні ВР спромоглася розглянути і прийняти лише два або три з них. Так уже склалося, що тимчасових слідчих комісій створюється більше, ніж приймається законів...

Дуже хотілося б, аби парламент ухвалив законопроект про статус Харкова як першої української столиці (така практика існує в інших країнах), це було б справедливо й відкрило б місту нові можливості. А взагалі, про свої законодавчі ідеї я можу розповідати багато, однак тоді ми з вами не встигнемо поговорити ні про що інше.

– Серед ухвалених парламентом ваших законопроектів є один, що його працівники органів піклування та охорони дитинства називають «законом Фельдмана». Про що цей закон?

– Цей рамковий закон створив підґрунтя для впровадження в Україні практики існування дитячих будинків сімейного типу. На час його прийняття, це був справді «революційний» закон.

До речі, у рамках співпраці нашого Благодійного фонду (Міжнародний благодійний фонд Олександра Фельдмана. – **О. Г.**) з Міністерством сім'ї, молоді та спорту і Представництвом ООН в Україні ми зробили другий логічний крок у цій сфері. Повністю розроблено фінансовий механізм «Гро-

ші ходять за дитиною». Цей механізм дає змогу подолати нинішню систему, за якої директори інтернатних закладів фактично зацікавлені в тому, щоб у них було якомога більше дітей під опікою і щоб ці діти не йшли в сім'ї, адже фінансування таких структур повністю прив'язане до кількості дітей у них. Новий механізм передбачає розділення бюджетних коштів на базовий рівень, що відповідає житлово-комунальним та іншим потребам інтернатного закладу, і кошти, які надходять із бюджету на дітей і є індивідуальною власністю кожної дитини. З усиновленням її або з переходом до сімейного будинку ці гроші йдуть за дитиною.

– Тобто можна сказати, що ви досягли багато з того, чого прагнули досягти, йдучи до парламенту..

– Коли людина може сказати, що вже остаточно досягла чогось, це свідчить про те, що завтра вона збирається відійти від справ або піти на пенсію. Мені ще багато чого не вдалося зробити. Але є певні перемоги. Знаєте, якщо людина не провела якогось доброго закону, але чесно відпрацювала чотири роки й не дала змоги провести погані закони, це також робота. Включення в різні проблеми, участь у виїзних засіданнях, прийом людей, надання адресної допомоги чи просто принципова позиція, коли це потрібно суспільству, – теж важлива допомога країні. Досягти всього в нашій державі, навіть маючи більші можливості, ніж маю я, було б дуже важко, тому що впродовж цих 4–5 років ми практично й півроку поспіль нормально не працювали. Україна всі ці роки з'ясовує, хто є хто. У нас сьогодні замість завдання реанімувати державу стоїть інше – облити одне одного брудом.

– Голосування у ВР не завжди показує справжній стан речей. У вас є опонентів, прихильників ваших ідей, з одного боку, чи противників – з другого, багато?

– Я ніколи не ставив перед собою мети підрахувати відсотки, але людей здорового глузду в парламенті значно більше, ніж носіїв тупикових маргінальних ідей або «гостей» із далекого минулого. Багато в чому я відчуваю розуміння, багато в чому маю моральну

підтримку, хоча – ви дуже правильно сказали – не завжди це демонструє голосування: включаються вузькопартійні інтереси і важелі. Головна особливість української політики – голосувати проти: не має значення, за що, головне, аби певні депутати не змогли провести своїх законопроектів. Не стоїть завдання розглянути закон, пропозиції парламентарія, проаналізувати, який результат те чи інше рішення принесе країні, місту і т. ін., – просто голосується проти, бо «ми сьогодні його не любимо».

– Ви не перший, кого я запитую про це: ви ж не можете сказати, що вам комфортно працювати в такому парламенті?

– Знаєте, крім дитинства, крім піонерського табору, спілкування з бабусяю, з батьками, я комфортного відчуття ніде і не чекав, і не мав. Не думаю, що можна назвати комфортною мою службу в армії чи роботу в Радянському Союзі, де я пройшов усі жахи. Мені завжди було некомфортно. Але цей дискомфорт і є для мене комфортом. Адже якщо почнеться комфорт, я розумію, що йду не туди. Тобто для людини роком із СРСР комфорт і спокій – це вже якась закінчена дія. Тому я не перебільшую: насправді, некомфортність робо-

«Для будь-якої людини, для чоловіка важливий результат, що дає відповідь на запитання: «Чи потрібен ти?»

Адже це щастя – бути комусь потрібним»

ти в парламенті, некомфортність прийняття законів – це і є той стан, який став для мене другою натурою.

– Я маю на увазі не те, що є різні погляди і політична боротьба, а ту абсолютно штучно створену атмосферу, як ви сказали, обличчя одне одного брудом. У вас не опускаються руки від такого антуражу?

– Опустити руки – означає здатися. Навіщо тоді було йти до парламенту? Тоді звіти треба піти. Але ж має бути розуміння: якщо, скажімо, не дають кредитів, це не означає, що треба закрити підприємство і йти додому спати, все одно потрібно їх шукати. Де шукати? Кажуть: «А куди ж ти підеш,

якщо банки не дають?» Для мене таке запитання є дивним. Люди ж десь живуть і щось їдять, і кудись ходять, тож все одно треба шукати. Навіть знаючи, що не знайдеш. Хоча це не означає, що якоїсь миті не з'явиться шанс. Те саме в парламенті. Може, завтра зміниться ситуація, може, завтра все-таки візьмуться за голову і вдасться провести два-три прекрасних закони (як уже траплялося), від яких стане легше людям. Якщо тобі некомфортно, ти опускаєш руки і не можеш працювати – звільни місце. А якщо розумієш, що навіть маленьким рухом щось змінюєш або своїм усміхненим обличчям створюєш атмосферу добра і надії для когось іншого, ти маєш туди йти.

Тож, завершуючи відповідь, скажу: про те, що пішов працювати в парламент, не шкодую. Це вийшло природним чином. Для будь-якої людини, для чоловіка важливий результат, що дає відповідь на запитання: «Чи потрібен ти?» Адже це щастя – бути комусь потрібним. Навіть у якійсь дрібниці, навіть коли просто ловиш вдячний погляд. Я відчув, що можу чимось допомогти. І це було природне бажання – спробувати себе на більш високому рівні. Хоча тепер я розумію, що всі рівні однаково важливі, бо скрізь вирішуються питання для людей. Одне слово, хочеться витратити життя з найбільшим коефіцієнтом корисної дії.

– Якщо можна, кілька слів про Давос. Про останню зустріч дехто каже, що перед лицем глобальної кризи розгубилися навіть сильні світу цього, які виявилися неспроможними сформулювати спільне бачення: а що ж тепер треба робити? Це правда?

– Ні, це абсолютно не відповідає дійсності або стосується тієї частини форуму, яка присвячувалася виключно економічній кризі і в якій брали участь «професійні песимісти» – міністри фінансів, інвестбанкіри, експерти. Що стосується тієї частини Давосу, де були благодійники, відомі гуманітарні лідери і мільярдери-філантропи, то я слухав промовців, бачив їхні обличчя, і всі вони говорили саме те, про що ми щойно говорили з вами. Причому ми заздалегідь не домовлялися, я з ними навіть ➔

не був до того знайомий. Усі наголювали на одному: у найтяжчий момент треба працювати ще більше, тобто якщо хтось займався благодійністю за покликом серця, через розуміння, що неможливо їсти шматок хліба з маслом, не поділившись із сусідом, і т. ін., то сьогодні він починає працювати в ще інтенсивнішому режимі. Так, скорочуються глобальні проекти (скажімо, створення нового музею чи нового театру), але те, що всі свої сили учасники Давосу та інші благодійники витратили і витрачають на втримання соціального рівня у своїх країнах чи фондах, програми яких ними вже запущено, це однозначно. І жодної розгубленості. Навпаки, про це говориться з радістю, надією і взаємною моральною підтримкою. Всі, хто виступав (Білл Клінтон, Тоні Блер, китайський актор Джет Лі), говорили тільки про те, що це лише початок для реалізації сильних людей.

– На тлі такого, поза сумнівом, правильного рішення який вигляд має ситуація в нашій країні? Що змінюється в нашій благодійній роботі? Зрозуміло, що цілі не міняються. Але методи, масштаби?

– Я можу говорити тільки про себе і про людей, які недалеко від мене. На тлі кризи, можливо, є скорочення якихось амбітних програм, якихось великих рекламних кампаній, що були пов'язані з виробництвом, але я переконаний, що нашим бізнесменам, нашим політикам вистачить розуму не зупиняти цю діяльність і головні програми, пов'язані з дітьми, людьми похилого віку, дитячими колективами. Якщо сьогодні держава не зверне увагу на те, що саме це потрібно підтримати... Хоча що означає підтримати? Не заважати! Помітити, сказати якесь добре слово – це потрібно зараз... Якщо цього не буде, станеться катастрофа. Катастрофа в головах людей. Адже якщо люди почнуть працювати на своїх підприємствах, закриваючи всі соціальні напрями і благодійні програми, то може вирости покоління, яке взагалі не матиме у своїй ментальності цієї складової. Наше покоління сприйняло давні шляхетні традиції, релігійні цінності, ми розуміємо, що благодійність – це престижно, це правильно, це – красиво. Але тепер є сумний досвід

потужної кризи, і нове покоління може сказати про нас: от вони цим усім займалися, а нічого ж не допомогло. І – піти абсолютно іншим шляхом. Тому нагальне завдання – втримати те, що є, саму основу, тенденції. Хай дещо скоротити, видозмінити, але – втримати.

Жоден із благодійних фондів сьогодні не має бути втрачений. Нам треба провести свій Давос, в Україні, український Давос, із нашою ментальністю. На ньому мають виступити перші особи держави: прем'єр, президент, спікер парламенту. Обійнявшись, поцілувавши одне одного, сказати: «Давайте ми всі разом!..» Що в нас натомість відбувається, ви бачите самі. І взагалі, кожен на своєму місці має робити свою справу й не чекати, що хтось її зробить. А благодійністю може займатися кожна людина на своєму рівні. Це вражаюча дія, про яку Джет Лі сказав так: «Дай гривню сусіду – і ти вже займаєшся благодійністю. І той дасть комусь, і той, і так механізм почне працювати».

– Ви сказали: якщо уряд підтримує, хоча б скаже добре слово... Які є точки дотику у благодійної діяльності з роботою уряду? Адже благодійність не може існувати сама по собі. Вам потрібні якісь підтримки й підпорки?

– Вона якраз може існувати сама по собі. Ви просите дати вам сніданок не тому, що маєте час снідати: просто є фізіологічна потреба. У той момент, коли ви бачите проблему своєї сусідки тітки Марусі, яка вже має воду для борщу, три овочі, але не має четвертого, ви просто фізично мусите в цьому взяти участь –

«Незалежно від обставин економіка і держава мають сенс тільки як інститути, створені людьми і для людей»

дати їй четвертий овоч. Або ж ніколи не брати участі, живучи іншим життям. Проте якщо ви живете не іншим, а цим життям, то є криза чи її немає, звертає на вас увагу уряд чи ні, ви не можете цього не робити. Тому, повторюю, завдання уряду – не заважати.

– А що це означає – не заважати?

– Сьогодні – не ініціювати жодних актів стосовно благодійності, які міс-

тили б жорсткіші норми, що можуть погіршити ситуацію. Навпаки – можливо, саме зараз ухвалити закон про звільнення благодійної діяльності від податків, зробити, на перший погляд, нелогічний, як на нинішній момент, але надзвичайно важливий для досягнення кращих результатів крок. І хоча б звернутися до народу із закликком: «Люди, любіть одне одного, допомагайте одне одному!» Крапка. А ми робитимемо все, щоб це сталося. Не чекатимемо пасивно, доки влада це зробить, а будемо звертатися до президента, прем'єра, спікера, писати листи й вимагати від них потрібних кроків.

– Я знаю, що сферою ваших інтересів є захист прав людини і ви цими питаннями опікувалися, зокрема, у минулому скликанні, входячи до складу відповідного парламентського комітету. Щойно я проходила повз мерію: музика, прапори Блоку Леоніда Черновецького, екзальтовані бабусі й молодики зі списками в руках... І мене, з одного боку, охопила така ностальгія за Майданом 2004-го, а з другого – перед очима була карикатура на той Майдан. Це було так страшно! І страшно все те, що відбувається в Києві. Ви можете прокоментувати цю вакханалію з погляду прав людини, прав киян?

– Я відповім коротко. Якщо ви скажете, що перебуваєте в гастрономі, це ще не означає, що він працює як гастроном. Бо в ньому немає ані продавців, ані прилавоків, ані гастрономії, ані директора і взагалі його зробили тренажерним залом, залишивши тільки стару вивіску. А ви побачили напис «Гастроном», зайшли і вимагаєте чорної ікри, бо на заборі написано: «Чорна ікра». Ви вимагаєте демократії там, де її немає, ви вимагаєте від держави того, чого вона вам дати не може. Сьогодні київський мер користується тим, що перебуває поза правовим полем, у неправовій державі, яка й без нього має купу проблем. Якби держава жила за тими принципами, які вона декларує, йшла туди, куди вона кличе, такого явища не могло би бути апіорі. Черновецький зараз дуже добре розуміє ситуацію, розуміє, що всім потрібна буде територія Києва, і грає

на різниці інтересів. Сьогодні державі не до нього. І в зубожілій країні він за дві копійки вирішує питання, якого не вирішив би в здоровій державі, зі здоровими людьми. А якщо хтось каже про психіатричний діагноз, то такий самий діагноз, на жаль, можна поставити багатьом киянам, що обирають не людину, яка щось корисне робитиме в Києві, а їжу, яку ця людина може дати конкретно сьогодні. І, не соромлячись, беруть гривню за свій голос. Де ви чули таке в цивілізованій країні? Так от, спочатку треба сказати, що ми – нецивілізоване суспільство, що нам ще років 50 іти до демократії, а тому в нас мер – «людоджер». І ми самі на нього погодилися, самі його обрали. А тепер уже, будь ласка, терпіть до наступних виборів.

– Коли говорити ширше, якого значення набуває захист прав людини під час кризи?

– Підтримка правозахисної сфери в умовах економічної кризи має особливе значення, адже в цей час і в державі, і в бізнесу виникає надто велика спокуса «згорнути» права людини під приводом боротьби з кризою. Треба не допустити

ти скорочення соціальних зобов'язань бізнесу і влади, ущемлення прав людей і надмірної раціоналізації всіх суспільних процесів в ім'я економії на витратах. Незалежно від обставин економіка і держава мають сенс тільки як інститути, створені людьми і для людей. У політиці будь-яка криза загрожує посиленням авторитаризму, а в бізнесі – дарвінізму. Убезпечити від цього можуть тільки правозахисний рух, опозиція, інтелігенція, філантропія.

– Пане Олександр, створений вами Міжнародний благодійний фонд, відомий надзвичайно актуальними програмами і доволі значними масштабами діяльності, ви очолюєте вже понад 12 років. Водночас ви – політик, народний депутат України. Яку з цих сфер діяльності вважаєте для себе основною?

– І політика, і благодійна діяльність – це можливість самореалізуватися й зробити для людей щось добре. Певний політичний статус допомагає вирішити багато питань неполітичного характеру, якими опікується наш Фонд. На-

приклад, коли йдеться про захист прав конкретних людей, вплив на чиновників, звернення з метою привернути особливу увагу до якоїсь проблеми. Без депутатського значка було б складно розмовляти з багатьма чиновниками, і мені навіть важко увияти собі той жах, до якого вони доводять простих людей, що не мають ані мандатів, ані зв'язків... Боротися з цим, перебуваючи поза системою, також неможливо.

Окрім усього іншого, статус народного депутата дає змогу формувати правове поле, у тому числі й у сфері благодійної діяльності. Зараз ми готуємо пакет законопроектів з благодійності, яким прагнемо вирішити широке коло питань: від стимулювання ввезення до України національних культурно-історичних цінностей до державної підтримки національних благодійних проєктів, податкового стимулювання корпоративної благодійності, створення цільових фондів та ін.

Отже, доводиться поєднувати одне й друге – не тому, що немає інших проблем, а тому, що в такій країні ми живемо...